

Шевчук Галина Миколаївна,

здобувач кафедри менеджменту

Національного університету водного господарства та природокористування

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА (НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Проведено еколого-економічне обґрунтування переходу господарств Рівненської області до органічного землеробства. Розраховано економічну ефективність ведення сільськогосподарського виробництва без (із) стабілізаційного періоду та із скороченням перехідним періодом.

Ключові слова: органічне землеробство, екологічна сертифікація, перехідний та стабілізаційний період.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Залучення інвестицій у розвиток агропромислового комплексу, враховуючи значний потенціал нашої держави із експорту сільськогосподарської продукції, послужить значним стимулом для розвитку економіки країни в цілому, насамперед експорту зернових. Проте перспективи нарощування Україною обсягів експорту сільськогосподарської продукції можуть опинитися під загрозою. З одного боку, через недобір врожаю викликаний стрімкою втратою гумусу, порушенням балансу поживних речовин та поширенням ерозійних процесів, з іншого – через невідповідність української продукції міжнародним стандартам якості та безпеки сільськогосподарської продукції. Крім того, поступовий соціально-економічний розвиток України вимагає підвищення рівня продовольчої безпеки держави, забезпечення населення високоякісними та екологічно безпечними продуктами харчування. Саме тому невідкладним і вкрай актуальним на цей час є проведення екологічно-орієнтованих процесів трансформації системи аграрного виробництва в державі. Інноваційним та екологічно безпечним напрямком розвитку агропромислового комплексу є перехід до органічного землеробства.

Аналіз останніх досліджень. Питання органічного землеробства знайшли своє відображення в працях таких науковців, як: Добряк Д.С. [1], Корніцька О.І. [3], Капштик М. [2], Скрипчук П.М. [4, 5], Тараріко Ю.О. [6,7], Шубравська О. [8], Іржі Урбан [9] та ін. Але в працях зазначених вчених недостатньо напрацьовані методичні та еколого-економічні засади переходу господарств від традиційного до органічного виробництва залежно від агроекологічного стану ґрунтів.

Метою досліджень є економічне обґрунтування шляхів переходу господарств Рівненській області до органічного землеробства. Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання**: оцінити сучасний стан сільськогосподарських угідь області за основними агрохімічними показниками; провести аналіз придатності земель області до ведення органічного землеробства за адміністративними районами; обґрунтувати варіанти моделі розвитку виробництва органічної продукції.

Основні результати. Площа сільськогосподарських угідь Рівненської області становить 2,87% площі цих угідь України. З розрахунку на одного жителя області припадає 0,811 га сільськогосподарських угідь, у тому числі 0,573 га ріллі, тоді як у

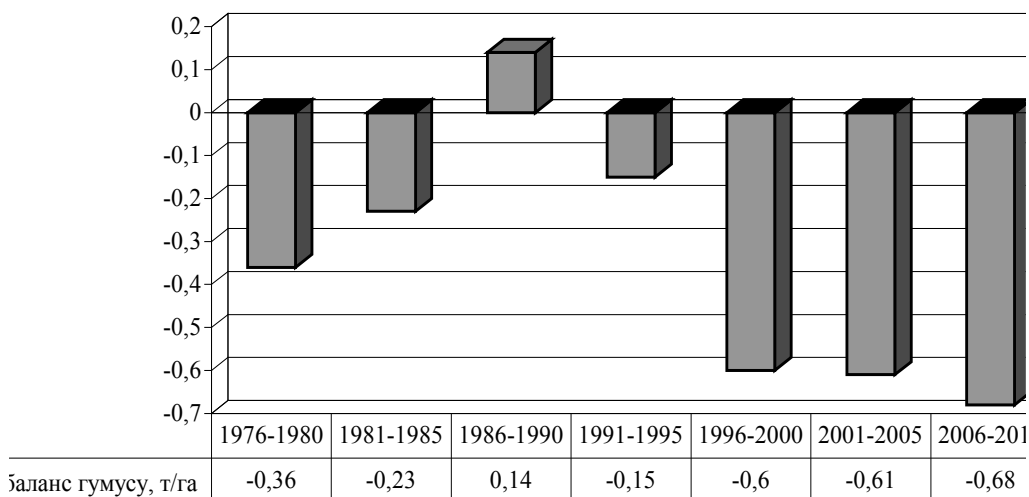
середньому в країнах ЄС ці показники становлять відповідно 0,38 та 0,22 га.

Основний фонд орних земель області зосереджений у південній частині (Лісостеп) і його формують чорноземи, темно-сірі та світло-сірі ґрунти (більше 50% всієї ріллі). Які добре забезпечені елементами живлення з високою продуктивністю, вони інтенсивно використовуються в сільськогосподарському виробництві, а їх розорюваність досягає 95%. Серед решти переважають дернові, дерново-підзолисті, торфовища, болотні, лучні ґрунти, дещо гіршої якості – низький рівень гумусу і поживних речовин, підвищена кислотність, незадовільні фізичні властивості, потребують осушення і забруднені радіоактивними цезієм-137 та стронцієм-90. Вони характерні для північної частини області (Полісся) і більша частина їх перебуває під лісами та чагарниками.

Загалом 37% усіх сільськогосподарських угідь Рівненської області, а це близько 300 тис. га, потребують вапнування. Через скрутне економічне становище господарств та скорочення державного фінансування галузі, площа вапнування кислих ґрунтів області у 2009 році порівняно з 1991 роком зменшилась на 98%.

Така сама негативна тенденція спостерігається в області із внесенням органічних та мінеральних добрив. Зменшення доз органічних добрив при веденні землеробства, пов'язане з цілковитим занепадом тваринництва. Так, чисельність великої рогатої худоби у всіх господарствах області у 2009 році порівняно з 2000 роком, зменшилась удвічі, а порівняно з 1990 роком – учетверо. Значне скорочення доз внесення мінеральних добрив, починаючи з 1990 року, обумовлене скрутним економічним становищем та низькою платоспроможністю господарств. Починаючи з 2003 року, дози мінеральних добрив поступово зростають. Цьому сприяло незначне зростання економіки країни. Проте це аж ніяк не покращило баланс поживних речовин у ґрунтах області.

Підвищені дози органічних та мінеральних добрив, що вносились за часів Радянського Союзу, забезпечили позитивний баланс поживних речовин у ґрунті аж до 1995 року. А вже на кінець 2010 року дефіцит калію у ґрунтах області становить – 57 кг/га, фосфору – 18 кг/га, азоту – 35 кг/га. Таке ведення землеробства призводить до виснаження ґрунтів, про це свідчить і зменшення з кожним роком вмісту гумусу в ґрунтах області (рис.1) [11].

Рисунок 1 – Баланс гумусу у ґрунтах Рівненської області

Ситуація ускладнюється з року в рік, значно погіршилась якість ґрунтів, виріс рівень їх забруднення, посилилися деградаційні процеси і для цього є ряд причин: була ліквідована напрацьована за багато років система охорони і обробки земель; земельний фонд розділений на дрібні земельні ділянки серед селян, значна частина яких немає можливості їх обробляти; відсутність нових інституціональних одиниць, які б забезпечували охорону і раціональне використання земель; практично припинені роботи із експлуатації меліоративних систем; до цих пір не сформований земельний кадастр, на підставі агрохімічної паспортизації сільськогосподарських земель; нинішній рівень охорони земель не зорієнтований на стандарти стійкого розвитку землекористування; відсутність відповідальності за нераціональне використання земельних ресурсів.

Зазначені передумови засвідчують актуальність впровадження органічної системи землеробства, яка забезпечує невилновання негативних явищ, що характеризує аграрний сектор економіки держави.

Для отримання органічної продукції в першу чергу необхідно вирощувати її на незабруднених землях, тому основним критерієм відбору земель є відсутність забруднення сільськогосподарських угідь цезієм-137 та стронцієм-90. Наступним критерієм, за висновками експертів, є високий вміст гумусу в ґрунті – більше 2-2,5%. Також враховано ступінь забезпеченості ґрунтів рухомими фосфатами, обмінним калієм та легкогідролізованим азотом.

У таблиці 1 наведений аналіз придатності земель області, із врахуванням даних турів багаторічних обстежень за даними Рівненського обласного державного проектно-технологічного центру охорони родючості ґрунтів і якості продукції. Отже, вимогам органічного землеробства відповідає 52,13% обстеженої площі, тобто 298,8 га сільськогосподарських земель цілком придатні для ведення органічного землеробства.

Ще 16,57% земель – обмежено придатні, через підвищений рівень забруднення або низький вміст гумусу. Решта угідь (31,3%), за результатами обстежень, не придатні для ведення органічного землеробства, проте тут можна розвивати інші сфери діяльності, наприклад тваринництво, ягідництво, зелений туризм тощо. Тому для розвитку органічного землеробства в Рівненській області є всі соціо-еколого-економічні передумови: екологічно чисті та родючі ґрунти, забезпеченість трудовими ресурсами, вигідне географічне розміщення, збільшення та попиту на органічну продукцію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Однією з головних причин обачливого ставлення аграріїв до органічного землеробства є збитки у перехідний період, викликані зниженням урожайності культур через відмову від мінеральних добрив і пестицидів. Тому розпочинати таке виробництво треба на родючих і незабруднених ґрунтах. А таких у Рівненській області, та і в Україні з кожним роком стає все менше.

Для того щоб звести втрати врожаю до мінімуму під час перехідного періоду доцільно проводити заходи, спрямовані на покращення або принаймні стабілізацію екологічного та агрохімічного стану ґрунтів. Наприклад, внесення підвищених доз органічних та мінеральних добрив, вапнування ґрунтів, планування сівозміни, підбір стійких до хвороб і менш вимогливих сортів сільськогосподарських культур та ін. Такий сценарій переходу до органічного землеробства вимагає додаткових затрат часу і коштів. Проте це вкрай необхідний крок для впровадження органічного землеробства на деградованих землях і дозволить уникнути або принаймні мінімізувати збитки господарства у перехідний період.

Таблиця 1 – Придатність земель Рівненської області до ведення органічного землеробства, [розроблено автором за даними Рівненського обласного державного проектно-технологічного центру охорони родючості ґрунтів і якості продукції]

Адміністративні райони	Обстежена площа, тис. га	Придатність земель району до ведення органічного землеробства	Примітка
Гошанський	26,8	Придатні	Незначна част. території із забрудненням Sr, низький вміст N, вміст гумусу >2,2%
Демидівський	15	Придатні	Незначна част. території із забрудненням Sr, низький вміст N, вміст гумусу >2,2%
Дубенський	47,2	Придатні	Незначна част. території із забрудненням Sr, низький вміст N, K, вміст гумусу <2,2%
Здолбунівський	21,5	Придатні	Незначна част. території із забрудненням Sr, низький вміст N, вміст гумусу <2,2%
Корецький	22,9	Придатні	Незначна частина території із забрудненням Sr, низький вміст N, K, вміст гумусу <2,2%
Млинівський	46,9	Придатні	Незначна част. території із забрудненням Sr, низький вміст N, вміст гумусу <2,2%
Острозький	29,5	Придатні	Незначна част. території із забрудненням Sr, низький вміст N, вміст гумусу >2,5%
Радивилівський	44,3	Придатні	Низький вміст N, K, вміст гумусу >2,5%
Рівненський	44,7	Придатні	Незначна част. території із забрудненням Sr, низький вміст N, K, вміст гумусу <2,2%
<i>За зоною Лісостепу</i>	298,8		<i>Придатні</i>
Березнівський	37,3	Обмежено придатні	Значна частина території забруднена Sr, N, K, вміст гумусу <2,2%
Володимирецький	58	Обмежено придатні	Значна частина території забруднена радіонуклідами Cs, низький вміст K, вміст гумусу <2,2%
Дубровицький	45,3	Непридатні	Щільність забруднення радіонуклідами, що перевищує допустимі межі (Cs, Sr), низький вміст N, K, вміст гумусу <2,2%
Зарічненський	34,9	Непридатні	Щільність забруднення радіонуклідами, що перевищує допустимі межі (Cs, Sr), низький вміст K, вміст гумусу <2,2%
Костопільський	17,8	Непридатні	Щільність забруднення радіонуклідами, що перевищує допустимі межі (Cs, Sr), низький вміст N, K, вміст гумусу <2,2%
Рокитнівський	26,2	Непридатні	Щільність забруднення радіонуклідами, що перевищує допустимі межі (Cs, Sr), низький вміст N, K, вміст гумусу <2,2%
Сарненський	54,9	Непридатні	Щільність забруднення радіонуклідами, що перевищує допустимі межі (Cs, Sr), низький вміст K, вміст гумусу <2,2%
<i>За зоною Полісся</i>	274,4		<i>Непридатні</i>
<i>По області</i>	573,2		52,13% придатні 16,57% обмежено придатні 31,3% непридатні

Якщо ж господарство щороку забезпечувало позитивний або принаймні бездефіцитний баланс поживних речовин, у достатній кількості вносилися органічні та

Розділ 5 Екологічний маркетинг і менеджмент

мінеральні добрива, дотримувалися сівозмін та всіх законів землеробства, то землі, швидше за все, не потребуватимуть проведення стабілізуючих заходів. Сценарій переходу такого господарства до органічного землеробства буде менш фінансово затратним з перехідним періодом у 3 роки.

Найменш затратним за коштами і часом є організація органічного землеробства на землях, які або оброблялися з використанням окремих елементів технології органічного виробництва, або тривалий час взагалі не оброблялися. У результаті такого природного залуження агрохімічний стан земель стабілізується або і покращується природним шляхом без втручання людини. До того ж перехідний період у такому випадку може бути скорочений до 2 років.

Беручи до уваги досвід вітчизняних та закордонних органічних виробників [3, 4, 5], можна зробити висновок, що традиційні господарства намагаються отримати максимальний прибуток, через збільшення об'ємів виробництва, а органічні господарства – за рахунок зниження собівартості виробництва, енерго- та ресурсозбереження.

За умов зменшення площі сільськогосподарських угідь, зростання цін на енергоносії та мінеральні добрива, традиційному господарству з кожним роком все складніше вирощувати високорентабельний урожай. Тоді як органічне господарство, де ці статті витрат мають значно меншу питому вагу в собівартості виробництва, отримує більші прибутки навіть з нижчим рівнем урожайності культур. На прибутковість суттєвим чином впливає вибір культур, адже врожайність і ціна на кожному з них є різними.

Перехід до органічного землеробства без стабілізаційного періоду. Проведено прогнозування результатів діяльності умовного органічного господарства площею 100 га, що спеціалізується на вирощуванні зернових (озимої пшениці). За першим сценарієм, господарство розміщене в Радивилівському районі Рівненської області, який характеризується екологічно безпечними умовами для сільськогосподарського виробництва (табл. 2).

Таблиця 2 – Результати діяльності органічного і традиційного господарства (без стабілізаційного періоду)

Роки	Зміна статусу землеробства в часі	Органічне господарство							Традиційне господарство	
		видатки		надходження			ефективність		Ефективність	
		затрати на вирощування зернових, млн грн	додаткові капітальні вкладення, млн грн	урожайність, ц/га	ринкова ціна, грн/т	дохід, млн грн	прибуток, млн грн	рентабельність, %	прибуток, млн грн	рентабельність, %
1	Перехідний період і екологічна сертифікація	0,385	0,006	20	2200	0,44	0,0490	12,5	0,127	25,4
2		0,385	0,006	20	2200	0,44	0,0490	12,5	0,127	25,4
3		0,385	0,006	21	2200	0,462	0,0710	18,2	0,127	25,4
4	Органічне землеробство	0,385	0,006	21	2950	0,6195	0,2285	58,4	0,127	25,4
5		0,385	0,006	22	2950	0,649	0,2580	66,0	0,127	25,4
6		0,385	0,006	22	2950	0,649	0,2580	66,0	0,127	25,4
7		0,385	0,006	23	2950	0,6785	0,2875	73,5	0,127	25,4
8		0,385	0,006	23	2950	0,6785	0,2875	73,5	0,127	25,4
9		0,385	0,006	25	2950	0,7375	0,3465	88,6	0,127	25,4
10		0,385	0,006	25	2950	0,7375	0,3465	88,6	0,127	25,4

Згідно з даними, наведеними в табл. 1, землі саме цього району можна вважати еталонними для ведення органічного землеробства. Вони не потребують проведення комплексу робіт для стабілізації їх стану, хоча інтенсивно використовуються за традиційною системою землеробства. За таких умов перехідний період триватиме 3 роки.

Врожаї впродовж перехідного періоду спочатку знижуються, а згодом знову підвищуються, оскільки покращується родючість ґрунту. На врожайність під час переходу також впливають такі управлінські рішення, як ретельне дотримання агротехнічних прийомів – строки посіву, вибір культур та їх різновиду, впровадження природних методів контролю за бур'янами, хворобами та шкідниками.

Середньорічна урожайність озимої пшениці у Радивилівському районі становить 28,5 ц/га, тоді прогнозована урожайність в перехідний період відповідно за роками – 20 ц/га, 20 ц/га та 21 ц/га. Надалі передбачаємо поступове зростання урожайності разом із стабілізацією якості ґрунтів, тенденції до збільшення гумусу та інших показників згідно з агрохімічною паспортизацією.

Витрати на вирощування зернових за традиційною системою землеробства становить в середньому 5000 грн/га (станом на січень 2011 року), ринкова ціна пшениці 2 класу – 2200 грн/т (станом на лютий 2011 року).

За умов ведення органічного землеробства, через відмову від мінеральних добрив, пестицидів і гербіцидів витрати виробництва зменшаться на 30-33% порівняно з традиційним господарством. Ціна на продукцію, вирощену під час перехідного періоду, залишається незмінною. Набувши статусу органічного, зерно продається за підвищеною ціною – 2950 грн/т.

Перехідний період починається з моменту подачі господарством до сертифікаційного органу заявки на проведення екологічної сертифікації земель. Сертифікація проводиться щороку і для господарства – щорічні додаткові витрати на проведення сертифікації рослинництва для господарства з посівною площею 100 га становить близько 6 тис. грн.

Під час перехідного періоду рентабельність органічного господарства менша, ніж у традиційного, господарство втрачає частину своїх прибутків, все ж залишаючись при цьому рентабельним. Але після того як вирощена продукція набула статусу органічної, а ціна її реалізації зросла – рентабельність виробництва зросла аж у 3 рази порівняно з попереднім роком. Вже на четвертому році господарювання органічне господарство отримує значно вищі прибутки, ніж традиційне, і з кожним роком вони будуть збільшуватися (рис. 2).

Перехід до органічного землеробства зі стабілізаційним періодом. За другим сценарієм, господарство розміщене в Корецькому районі, де ґрунти зазнали негативного впливу від попереднього господарювання, і тому потребують проведення комплексу робіт для стабілізації їх стану. Вартість заходів – 11,98 тис грн/га, стабілізаційний період – 4 роки (табл. 3). Тривалість стабілізаційного періоду залежить від обсягу запланованих заходів із дотриманням основних правил землеробства, гарантуючи при цьому беззбиткове виробництво. На 5-й рік подаємо заявку на проведення екологічної сертифікації земель, перехідний період триватиме 3 роки. За рахунок внесення підвищених доз органічних та мінеральних добрив урожайність зернових може перевищувати навіть середньостатистичний рівень, характерний для цього району. Тому при такому виробництві не буде різкого обвалу урожайності в перший рік перехідного періоду.

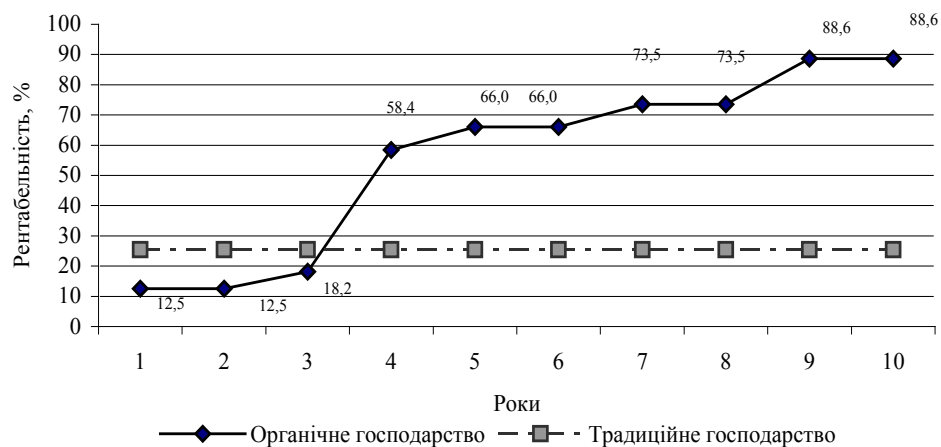

Рисунок 2 – Аналіз рентабельності органічного і традиційного господарства (без стабілізаційного періоду)

Таблиця 3 – Результати діяльності органічного і традиційного господарства (зі стабілізаційним періодом)

Роки	Зміна статусу землеробства в часі	Органічне господарство							Традиційне господарство	
		видатки		надходження			ефективність		Ефективність	
		заграти на вирощування зернових, млн грн	додаткові капітальні вкладення, млн грн	урожайність, ц/га	ринкова ціна, грн/т	дохід, млн грн	прибуток, млн грн	рентабельність, %	прибуток, млн грн	рентабельність, %
1	Підготовчий період	0,5	0,075	27,5	2200	0,605	0,0303	5,3	0,105	21,0
2		0,5	0,075	27,5	2200	0,605	0,0303	5,3	0,105	21,0
3		0,5	0,075	29	2200	0,638	0,0633	11,0	0,105	21,0
4		0,5	0,075	29	2200	0,638	0,0633	11,0	0,105	21,0
5	Перехідний період і екологічна сертифікація	0,385	0,006	24	2200	0,528	0,137	35,0	0,105	21,0
6		0,385	0,006	22	2200	0,484	0,093	23,8	0,105	21,0
7		0,385	0,006	21	2200	0,462	0,071	18,2	0,105	21,0
8	Органічне землеробство	0,385	0,006	21	2950	0,6195	0,2285	58,4	0,105	21,0
9		0,385	0,006	22	2950	0,649	0,258	66,0	0,105	21,0
10		0,385	0,006	22	2950	0,649	0,258	66,0	0,105	21,0

Як бачимо з рис. 3, поступовий перехід від традиційного до органічного землеробства дозволяє уникнути збитків під час стабілізаційного періоду і вже на 1-му році перехідного періоду до органічного землеробства рівень рентабельності буде вищим, ніж у традиційному господарстві.

Г.М. Шевчук. Еколого-економічне обґрунтування органічного сільськогосподарського виробництва (на прикладі Рівненської області)

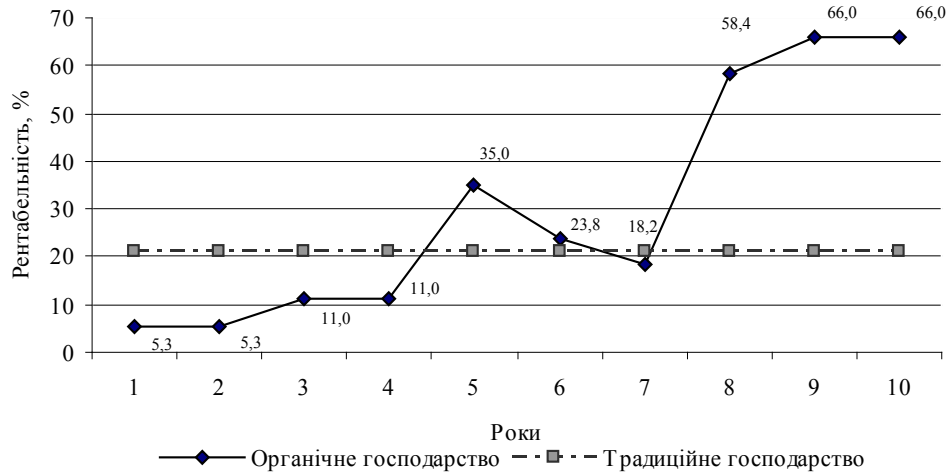

Рисунок 3 – Аналіз рентабельності органічного і традиційного господарства (зі стабілізаційним періодом)

Перехід до органічного землеробства зі скороченим перехідним періодом. За третім сценарієм, господарство розміщене у Березнівському районі, де лише окремі поля можуть бути використані під органічне землеробство. Але особливістю цих земель є те, що вони тривалий час не оброблялися, тому перехідний період може бути скороченим до двох років. За час природного залуження розпочався процес відтворення ґрунтів, проте він повністю не завершився. Розрахунки економічної ефективності переходу до органічного землеробства за таким варіантом наведені в табл. 4.

Таблиця 4 – Результати діяльності органічного і традиційного господарства (зі скороченим перехідним періодом)

Роки	Зміна статусу землеробства в часі	Органічне господарство							Традиційне господарство	
		видатки		надходження			ефективність		Ефективність	
		затрати на вирощування зернових, млн грн	додаткові капітальні вкладення, млн грн	урожайність, ц/га	ринкова ціна, грн/т	дохід, млн грн	прибуток, млн грн	рентабельність, %	прибуток, млн грн	рентабельність, %
1	Перехідний період і екологічна сертифікація	0,385	0,006	15	2200	0,33	-0,061	-15,6	-0,038	-7,6
2		0,385	0,006	15	2200	0,33	-0,061	-15,6	-0,038	-7,6
3	Органічне землеробство	0,385	0,006	15	2950	0,442	0,0515	13,2	-0,038	-7,6
4		0,385	0,006	15	2950	0,442	0,0515	13,2	-0,038	-7,6
5		0,385	0,006	16	2950	0,472	0,081	20,7	-0,038	-7,6
6		0,385	0,006	16	2950	0,472	0,081	20,7	-0,038	-7,6
7		0,385	0,006	16	2950	0,472	0,081	20,7	-0,038	-7,6
8		0,385	0,006	17	2950	0,5015	0,1105	28,3	-0,038	-7,6
9		0,385	0,006	17	2950	0,5015	0,1105	28,3	-0,038	-7,6
10		0,385	0,006	17	2950	0,5015	0,1105	28,3	-0,038	-7,6

При середньорічній урожайності озимої пшениці лише 20 ц/га вирощування зернових у районі є збитковим. Швидше за все це і послужило основною причиною пустування таких земель.

Через надмірну кількість бур'янів та шкідників урожайність культур під час перехідного періоду може значно знизитись, що є основною причиною збитків (рис. 4).

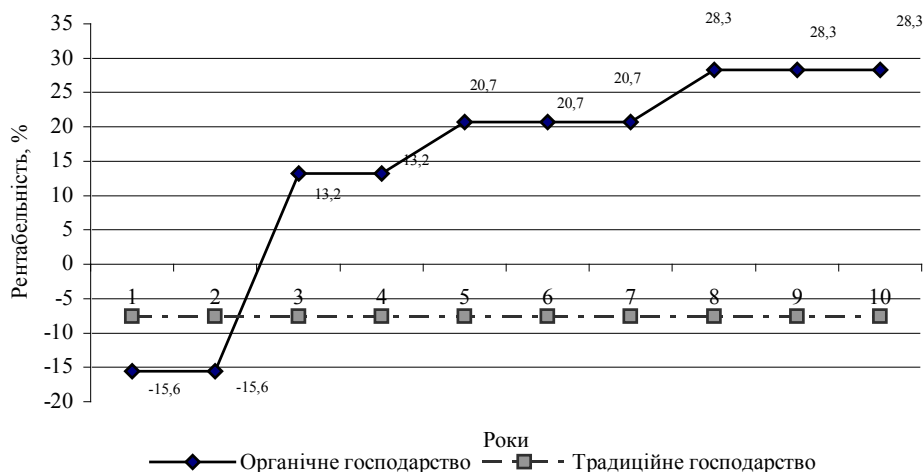

Рисунок 4 – Аналіз рентабельності органічного і традиційного господарства (зі скороченим перехідним періодом)

Після збиткового дворічного перехідного періоду, коли продукція набуває статусу органічної і її ціна автоматично зростає, а рівень рентабельності буде значно вищим, ніж у традиційному господарстві.

Разом з тим передбачаємо екстернальні ефекти, що виникають внаслідок діяльності органічного господарства в інших суб'єктах господарювання – додатковий дохід переробної галузі; зменшення безробіття та соціальних виплат для населення; зростання доходу від «зеленого туризму», органічного тваринництва, бджільництва; відтворення біорізноманіття; відтворення родючості ґрунтів; покращення стану водних об'єктів; підвищення рівня життя населення; зростання вартості сільгоспугідь та в цілому збереження природного капіталу країни.

Макроекономічні розрахунки показують, що на території Рівненської області близько 275 тис. га сільськогосподарських земель придатних для вирощування органічної продукції. На цей час в області немає господарств, що здійснюють органічне виробництво і пройшли екологічну сертифікацію, натомість у сусідніх Житомирській, Волинській, Вінницькій та Хмельницькій областях ця ніша поступово заповнюється. Тому, на нашу думку, буде доцільним поступове збільшення частки площ під органічне землеробство до 10-15 % (55 – 90 тис. га). У таблиці 5 наведений прогноз валового обсягу виробництва органічних зернових у Рівненській області до 2020 року в цінах 2011 року.

У Рівненській області є всі передумови для вирощування до 132 млн тонн органічних зернових або на суму близько 400 млн грн (у діючих цінах 2011 року). До того ж вигідне географічне розміщення – поблизу великих міст (Київ, Львів) та кордону

з Європейським Союзом дозволить мінімізувати витрати на транспортування продукції, що підвищить її конкурентоспроможність на ринку.

Таблиця 5 – Прогноз валового обсягу виробництва органічних зернових

Роки	Площа органічних господарств, тис. га	Середня урожайність зернових в області, ц/га	Ціна, тис. грн/т	Валовий обсяг виробництва органічного зерна	
				млн т	млн грн
2012	2	24	2,95	4,8	14,16
2013	5	24	2,95	12,0	35,4
2014	8	24	2,95	19,2	56,64
2015	12	24	2,95	28,8	84,96
2016	18	24	2,95	43,2	127,44
2017	25	24	2,95	60,0	177
2018	35	24	2,95	84,0	247,8
2019	45	24	2,95	108,0	318,6
2020	50	24	2,95	132,0	389,4
2035	90	24	2,95	216,0	637,2

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, екологічна сертифікація сільськогосподарських земель з подальшим вирощуванням органічної продукції є перспективним способом раціонального природокористування, забезпечує інноваційний шлях розвитку сільської місцевості та аграрного сектору економіки, вирішує питання якості продукції та конкурентоспроможності вітчизняного агропромислового сектору, має загальнодержавне значення, оскільки супроводжується синергетичними ефектами та стабілізації стану НПС.

У подальшому дослідження будуть спрямовані на розроблення організаційно-економічного механізму стимулювання розвитку та підтримки органічного виробництва державою, на вдосконалення інституційного середовища та законодавчої бази, а також розрахунок економічного ефекту для регіону від впровадження органічного землеробства.

1. Добряк Д.С. Теоретичні засади сталого розвитку землекористування у сільському господарстві / Д.С. Добряк, А.Г. Тихонов, Н.В. Гребенюк. – Київ : Урожай, 2004. – 136 с.
2. Галяс А. Органічне агровиробництво: нові ринкові можливості та виклики для виробників зерна в Україні: в рамках проекту «Якість зерна та система кредитування сільського господарства в Україні – фаза II» / А. Галяс, М. Капштик, Ю. Бакун. – Київ, 2008. – 71 с.
3. Корніцька О.І. Екологічні та соціально-економічні передумови розвитку виробництва органічної продукції: дис. ...кандидата с-г наук: 03. 00. 16 / Корніцька Олена Іванівна. – К., 2009. – 133 с.
4. Скрипчук П.М. Екологічна сертифікація в сфері природокористування: еколого-економічні засади розвитку: Монографія / П.М. Скрипчук. – Рівне : НУВГП, 2010. – 335 с.
5. Скрипчук П.М. Концепція екологічної сертифікації об'єктів навколишнього природного середовища територіально-господарських систем стосовно екологічних вимог / П.М. Скрипчук // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – № 4. – 2009. – С. 41-50.
6. Біоенергетичні зрощувані агроєкосистеми. Науково-технологічне забезпечення аграрного виробництва (Південний Степ України) / За ред. Ю. Тараріко. – К. : ДІА, 2010. – 86 с.
7. Рекомендації з формування біоенергетичних агроєкосистем. Науково-технологічне

Розділ 5 Екологічний маркетинг і менеджмент

забезпечення аграрного виробництва (Лівобережний Лісостеп) / За ред. Ю. Тараріко. – К. : ДІА, 2010. – 156 с.

8. Шубравська О. Ринок органічної продукції та перспективи його розвитку в Україні / О. Шубравська // Економіка України. – 2008. – № 1. – С. 53-61.

9. Боржовой Шарапатка Органическое сельское хозяйство / Боржовой Шарапатка, Иржи Урбан и кол. – Оломоуц, 2010. – 398 с.

10. Статистичний щорічник Рівненської області за 2010 рік / За ред. Мороз Ю.В. – Рівне. – 2011. – 520 с.

11. Звіт Рівненського обласного державного проектно-технологічного центру охорони родючості ґрунтів і якості продукції «Облдержродючість» про науково-дослідну роботу «Охорона родючості ґрунтів і якості продукції». – Рівне. – 2008. – 160 с.

12. Organic farming – Definition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wordiq.com/definition/Organic_farmin.

13. Інте О. Органічне землеробство [Електронний ресурс] / О. Інте. – Режим доступу: http://byshev.org/index.php?option=com_content&task=view&id.

Г.Н. Шевчук

Эколого-экономическое обоснование органического сельскохозяйственного производства (на примере Ровенской области)

Проведено еколого-економічне обґрунтування переходу господарств Ровенської області к органічному земледілю. Рассчитана економіческая эффективность ведения сельскохозяйственного производства без (с) стабилизационного периода и с сокращенным переходным периодом.

Ключевые слова: органическое земледелие, экологическая сертификация, переходный и стабилизационный период.

G.M. Shevchuk

Ecological and economic assessment of organic agricultural production (for example, Rivne region)

The ecological and economic ground of transition of economies of the Rivne region to organic agriculture is conducted. Economic efficiency of conduct of agricultural production is expected without (from) a stabilizing period and with a brief transitional period.

Keywords: organic farming, environmental certification, transition and stabilization period.

Отримано 04.09.2011 р.